

Nr 45.

Ankom till riksdagens kansli den 28 mars 1939 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till Kågedalens kalkbruksförening u. p. a. för utförande av en kalkbruksanläggning.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 10 mars 1939 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 226, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Bidrag till Kågedalens kalkbruksförening u. p. a. för utförande av en kalkbruksanläggning för budgetåret 1939/40 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 19 december 1936 dagtecknad skrift har *Kågedalens kalkbruksförening u. p. a.* anhållit att komma i åtnjutande av ett räntefritt statslån eller ett statsanslag å 50,000 kronor till anläggandet av ett kalkbruk vid Högdalsås i Hebbarsfors by inom Skellefteå socken av Västerbottens län. Föreningen, till vilken ett stort antal jordbrukare anslutit sig, är organiserad och registrerad såsom ekonomisk förening med ändamål att inköpa kalkfyndigheter ävensom bryta, förädla samt försälja kalk och produkter därav. Medlemskap i föreningen kan vinnas av varje person, institution eller förening, som äger intresse för dess verksamhet. Medlem deltar i föreningen med en eller flera andelar, vardera lydande å 50 kronor, varav 25 kronor inbetalas kontant och 25 kronor vid anfordran. Föreningen har inköpt en kalkfyndighet i Högdalsås, där föreningen skall uppföra en brännugn med en kapacitet av 15 å 20 ton per dygn. Kostnaderna för hela anläggningen ha beräknats till 101,500 kronor. Då föreningen icke kunnat räkna med större sammanlagt tillskott från medlemmarna än cirka 50,000 kronor, har förevarande framställning om statens medverkan för anskaffande av ytterligare 50,000 kronor tillkommit. Föreningens bildande har motiverats av behovet att främja en tillfredsställande kalkförsörjning till billigt pris.

Över föreningens framställning ha inhämtats utlåtanden från därav berörda verk och myndigheter.

Departementschefen har efter redogörelse för utlåtandena i ärendet anfört följande.

»Statsmakterna ha tidigare vid olika tillfällen sökt att genom åtgärder, ägnade att främja en rationell kalkning av åkerbruksjorden, verka för en höjning av jordbrukets produktivitet. Sålunda har staten för budgetåret 1923/24 anvisat ett anslag till låneunderstöd till företag för framställning av jordbrukskalk. År 1932 inrättades statens kalkbrukslånefond, från vilken lån beviljas för utförande av anläggningar i syfte att för tillgodoseende av jordbrukets behov nyttiggöra förefintliga kalkförekomster m. m. Sedan många år tillbaka utgår anslag för fraktlindring vid transport av jordbrukskalk. Från förstnämnda anslag ha utlämnats två lån, av vilka det ena utgått till föreningen Bergsbyns kalkbruk u. p. a. Å kalkbrukslånefonden utestår för närvarande ett enda, till Burträsk kalkbruks aktiebolag utlämnat lån med oguldet belopp av 45,000 kronor, och för ytterligare utlåning äro 220,000 kronor tillgängliga. Beträffande verkningarna av de nu lämnade bidragen till fraktlindring för jordbrukskalk vill jag erinra om att Kungl. Maj:t den 6 maj 1938 uppdragit åt lantbruksstyrelsen att efter samråd med järnvägsstyrelsen verkställa undersökning rörande användningen av det för sådana bidrag avsedda anslaget.

Den utredning som förebragts i det här behandlade ärendet ger stöd åt uppfattningen, att trots vidtagna åtgärder en betydande brist i kalkförsörjningen av åkerjordarna i övre Norrland alltjämt gör sig gällande. Anledning synes sålunda föreligga att upptaga frågan om formerna för främjande av kalktillförsel till fortsatt övervägande. I anslutning till vad lantbruksstyrelsen framhållit må då först understrykas vikten av en effektiv upplysningsverksamhet bland jordbrukarna till vidgande av kännedomen om kalktillförselns värde för en rationell lantbrukshållning samt om olika åkerjordars skilda kalkbehov. Det synes mig vara en inom hushållningssällskapens arbetsområde liggande uppgift att verka för en sådan upplysning, vilken framstår såsom förutsättningen för ett gott resultat av andra åtgärder, som statsmakterna kunna finna lämpligt pröva för vinnande av nämnda ändamål.

Utredningen i ärendet ådagalägger, att inom övre Norrland kalkstensförekomster finnas, som kunna tänkas brukade till båtnad för kalkanvändningen i dessa trakter. Även om olika uppfattningar kunna råda om kalklagrens mäktighet inom området, synes dock behovet av kalk för jordbruksändamål inom övre Norrland i tillräcklig grad kunna tillgodoses genom kalkutvinning från där belägna kalkstensförekomster. Bildandet av Kågedalens kalkbruksförening u. p. a. får betraktas som ett erkännansvärt initiativ till frågans lösning på denna väg, till vilket statens fortsatta strävanden på området lämpligen böra anknyta.

Genom den omfattning som anslutningen till Kågedalens kalkbruksförening redan erhållit synes möjlighet föreligga för en säker avsättning från en mindre, av föreningen uppförd kalkbruksanläggning. Likväl kräves statens ekonomiska stöd för att verksamheten skall kunna med gynnsamt resultat upptagas. Två utvägar stå därvid till buds, nämligen statlig kredit

eller direkt subvention. Den förra formen för statens medverkan till stödjande av företag för framställning av jordbrukskalk är — att döma av de erfarenheter som hittills vunnits — icke tillfyllest för ändamålet. Det bör därför övervägas att giva företaget i fråga ekonomiskt stöd utan återbetalningsskyldighet. Såsom ett huvudvillkor för statens medverkan bör i så fall uppställas, att avnämarna av jordbrukskalken skola erhålla denna till företagets självkostnad, d. v. s. att full återbäring av föreningens vinst till avnämarna av jordbrukskalk skall äga rum, varvid i självkostnaden givetvis böra inräknas erforderliga avsättningar till säkerställande av företaget för framtiden. Statens medverkan insättes alltså direkt på ett förbilligande av jordbrukskalken för de jordbrukare, som genom inköp från föreningen verka för ökad kalkanvändning i dessa trakter, där detta är behövt för ändamålsenlig jordbruksdrift. Genom bidraget minskas även statens utgifter för fraktlindring vid transport av kalk från andra produktionsorter, i den mån denna transport äger rum å järnväg. Några medel, av vilka ett bidrag till angivet ändamål kan bestridas, stå — såsom av utlåtandena i ärendet framgår — för närvarande icke till förfogande.

Innan bidrag i den av mig här förordade formen kan utgå till Kågedalens kalkbruksförening, erfordras vissa ytterligare undersökningar och överväganden, bland annat med hänsyn till det huvudvillkor som jag funnit böra fästas vid bidraget. Såsom ytterligare villkor lärer böra föreskrivas, att i föreningens stadgar bestämmelse införes om inköpsplikt för andelsägarna av hela deras kalkbehov från föreningen tillhörigt kalkbruk. Föreningen torde vidare böra förete driftkalkyl som kan godkännas ävensom plan för företagets skötsel m. m. Trots att sålunda kompletterande upplysningar böra införskaffas innan ett bidrag utbetalas, anser jag dock skäl tala för att medel redan nu äskas för ändamålet. Beträffande storleken av det ifrågasatta bidraget finner jag för närvarande ej skäl förorda annat belopp än det av föreningen nämnda eller 50,000 kronor, ehuru det givetvis får bero av den vidare utredningen om hela detta belopp behöver ställas till förfogande. Bidraget torde böra utgå från ett anslag å nionde huvudtiteln av reservationsanslags natur under benämningen Bidrag till Kågedalens kalkbruksförening u. p. a. för utförande av kalkbruksanläggning.»

Med hänsyn till den betydande brist i kalkförsörjningen av åkerjordarna i övre Norrland, som alltjämt gör sig gällande, vill utskottet tillstyrka att för ifrågavarande ändamål till Kågedalens kalkbruksförening u. p. a. anvisas ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Utskottet.

I likhet med departementschefen anser utskottet att såsom ett huvudvillkor för statens medverkan bör uppställas, att avnämarna av jordbrukskalken skola erhålla denna till företagets självkostnad, d. v. s. att full återbäring av föreningens vinst till avnämarna av jordbrukskalk skall äga rum, varvid i självkostnaden givetvis böra inräknas erforderliga avsättningar till säkerställande av företaget för framtiden. Härutöver torde enligt utskottets uppfattning föreningen, innan statsbidrag utbetalas, böra förbinda sig att, därest

föreningen å annan överlåter ifrågavarande kalkbruk eller eljest upphör att driva detsamma, till statsverket återbetala uppbygget bidrag.

Under återopandande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Bidrag till Kågedalens kalkbruksförening u. p. a. för utförande av en kalkbruksanläggning* för budgetåret 1939/40 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 50,000 kronor.

Stockholm den 28 mars 1939.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 35.